

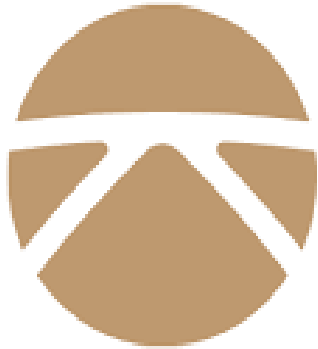
ENSKILDA HÖGSKOLAN STOCKHOLM

Kandidatprogrammen i Mänskliga rättigheter

Examensarbete i Mänskliga rättigheter

Examensarbete

Hösttermin 2022



**Enskilda Högskolan
Stockholm**

Förbudet mot hijab och niqab i Frankrike

Författare: Basheer Almajeed

Handledare: Emma Sundkvist
Enskilda Högskolan Stockholm

Abstract

This study is about whether the ban on hijab and niqab in France violates human rights. Also, if there are contradictions between the human rights conventions and the french ban on hijab and niqab. That is the purpose and question of the study. The topic was chosen for an interest on whether the French ban violates human rights, and if so, why is the ban still a law? To fulfill the purpose of the study, the study will be using human right conventions and a case from the European court of human rights. The study will also use a human rights based approach to further analyze whether the french ban violates human rights. The human rights based approach will also focus on the rights themselves and the implementation of the rights. The second theory used in the study is a theory on multiculturalism. The theory will focus on the term “blind for difference”. In other words, are human rights blind for difference?

The method used in this study is a qualitative content analysis. The method was chosen to analyze the content of the french ban of niqab and hijab but also to analyze the content of the human rights conventions. The result showed that there are some contradictions between the french ban and the human rights conventions. The French ban on hijab and niqab showed potential violations towards human rights articles in the human rights conventions.

Sammanfattning

Denna kandidatuppsats handlar om förbudet mot hijab och niqab i Frankrike samt huruvida de strider mot mänskliga rättigheter. Samtidigt om det uppstår konflikter mellan båda förbud och konventioner om de mänskliga rättigheterna. Ämnet valdes utav ett intresse på huruvida hijab och niqab förbudet strider mot mänskliga rättigheter och varför det gäller som lag. För att uppnå studiens syfte kommer studien att utgå från konventioner om mänskliga rättigheter och en dom från Europadomstolen. Studiens teorier kommer att vara en teori om multikulturalism och ett rättighetsperspektiv. Rättighetsperspektivet kommer att fokusera på rättigheternas innehav och implementeringen av dem. Den multikulturalistiska teorin kommer att fokusera på termen "blind for difference". Med andra ord, är mänskliga rättigheter blinda för skillnad?

Studiens metod kommer att vara en kvalitativ innehållsanalys. Metoden valdes i syfte att analysera innehållet av det franska förbudet mot hijab och niqab samtidigt analysera innehållet av konventioner om mänskliga rättigheter. Slutligen visade förbudet mot hijab och niqab tecken på ett stridande mot mänskliga rättigheter. Samtidigt uppstod det några konflikter mellan hijab och niqab förbudet och konventioner om mänskliga rättigheter.

Nyckelord

Hijab; niqab; "blind för skillnad"; förbud; multikulturalism; rättighetsperspektiv; religionsfrihet; mänskliga rättigheter; multikulturalism; sekularism

Innehållsförteckning

Abstract	1
Sammanfattning	2
1 Inledning	4
1.1 Problemformulering	6
1.2 Syfte	7
2 Material	8
2.1 Primära material	8
2.2 Sekundära material	10
3. Metod och avgränsning	11
4. Teori/perspektiv	12
5. Tidigare forskning	15
6. Resultat & analys	18
6.1 Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter	18
6.2 Barnkonventionen	19
6.3 Europakonventionen	21
6.4 EU Guidelines	24
6.5 Europadomstolens dom (CASE OF S.A.S. v. FRANCE)	26
7. Slutsats	28
8. Slutdiskussion	31
9. Källförteckning	32

1 Inledning

I Frankrike har det varit ett förbud mot att bära hijab, (en huvudduk som täcker håret av religiösa syften)¹ inom skolor och statliga byggnader sedan 2004. Anledningen till förbudet är den franska lagen om "laïcité" som med andra ord innebär sekularism. Det är förbjudet att klä sig med religiösa symboler såsom hijab och detta gäller även inom universitet. Förbudet mot hijab, statens skapande av religiösa och kulturella institutioner för muslimer, representerar inte ett grundläggande brott mot frankrikes sekulära traditioner.²

År 2010 i Frankrike infördes ett förbud mot att inte få täcka sitt ansikte offentligt med niqab (ansiktsslöja som lämnar ögonen synliga)³. Niqaben får inte alls bäras i det offentliga rummet och straffet för de som bryter mot förbudet är 150 euro i böter. Syftet med detta förbud var att skydda kvinnor från att täcka sina ansikten och upprätthålla franska sekulära värderingar. Det andra syftet var inte att underlätta social mångfald utan att iscensätta en konfrontation mellan republikanska sekulära värderingar och ett föreställt hot från muslimers mystiska kulturella sedvänjor.⁴

I det samtida Frankrike har den 1905 års lag som skiljer kyrka och stat blivit ett vanligt sätt att definiera sekularisering. De ursprungliga lagarna garanterade samvetsfrihet. Idag åberopas republikanska sekulära traditioner för att kräva ett förbud mot att bära hijab offentligt, med motiveringen att religiös tillhörighet måste uttryckas i hemmets privatliv, inte samhället i stort. Detta kan tolkas som en medveten förändring av betydelsen av sekularism från en relativt öppen form av sekularism till en exklusiv och ofta direkt reaktionär form av intolerans som delar hårdföra sekulära republikaner över det politiska spektrumet.⁵

¹ Sahar Amer, 2014. *What is veiling?*. The University of North Carolina Press. s. 11

² Jim Wolfreys, 2018. *Republic of Islamophobia The Rise of Respectable Racism in France*. New York: Oxford University. s. 13 - 15

³ Sahar Amer, 2014. *What is veiling?*. The University of North Carolina Press. s.11

⁴ Jim Wolfreys, 2018. *Republic of Islamophobia The Rise of Respectable Racism in France*. New York: Oxford University. s. 32 - 33

⁵ Ibid., s. 14

Islamofobi är en politisk konstruktion som hämtar sin styrka från sammanflödet av många separata men relaterade dynamik: "kriget mot terror", kolonialism, auktoritär nyliberalism och ojämlikhet. Dess uthållighet i Frankrike beror inte på någon inneboende nationell karaktär kring "tradition" utan snarare "sekularismen", både i dess snäva förvrängda och mer progressiva liberala former. Det har samlat krafter från hela det politiska spektrumet för att försvara statlig auktoritet.⁶

Även om den franska lagen som förbjuder bärandet av religiösa symboler gällde pojkar i turban och judiska pojkar i kalott eller för alla med ett stort kors på halsen, riktade lagen sig främst mot muslimska flickor som bär slöja (hijab). Andra grupper inkluderades för att tona ned anklagelserna om diskriminering av muslimer och för att följa de allmänt tillämpliga kraven i sådana lagar. Joan Scott, författaren för boken "The politics of the veil", menar att slöjan (hijab) ansågs vara skadlig för franska seder och lagar, eftersom den bröt mot åtskillnaden mellan kyrka och stat, insisterade på nationella medborgares särskiljning och accepterade en underordning av kvinnor i en republik stat som är byggt av jämställdhet. För många anhängare av lagen är slöjan den ultimata symbolen för islams motstånd mot moderniteten.⁷

I Frankrike utbröt debatten om huruvida flickor kan bära hijab i offentliga skolor vid tre olika tillfällen och det var år 1989, 1994 och 2003. Den kronologiska ordningen återspeglar inte en stadig ökning av antalet flickor som bär hijab eller de åtgärder de vidtar. Dessa flickor är vanligtvis bra elever. Det enda som var emot dem var deras insisterande på att bära hijab – ett tyg som förblev symbolen för det "muslimska problemet" i den franska republiken. Den kronologiska ordningen speglar regeringens hårda hållning som svar på extremhögerns växande och politiska inflytande. Som en tidig officiell tendens att tolerera uttryck för sin religiösa övertygelse uppstod en konsensus om att hijab var farligt politiskt när det gällde att utmana principerna för en sekulär republik och dess nödvändiga associationer till islam och terrorism.⁸

⁶ Jim Wolfreys, 2018. *Republic of Islamophobia The Rise of Respectable Racism in France*. New York: Oxford University. s. 182 - 183

⁷ Joan W. Scott, 2007. *The politics of the veil*. New Jersey: Princeton University Press. s. 1 - 2

⁸ Ibid., s. 21

Joan Scott konstaterar vidare att rasism var undertexten till hijab-kontroversen, men sekularism är dess uttryckliga motivering. Lagen som förbjöd religiösa symboler i offentliga skolor definierades först som ett franskt republikanskt försvar av "laïcité", en princip som tydligt skiljer på stat och kyrka. Hijaben ansågs vara ett religiöst intrång i skolhallens heliga världsliga utrymme, degeln där franska medborgare bildades. Anhängare av förbud trodde att landets framtid och de sociala gruppernas enhet stod på spel. Nationalförsamlingen gjorde en etymologiskt rapport (Sekularism och skolor). Även om rapporten erkänner att en individs privata rätt till samvete måste respekteras och att stater måste vara neutrala med avseende på den religiösa mångfalden i deras befolkningar, väger ingen av dessa överväganden om nationell enhet. I varje strid mellan statens suveränitet och individuella rättigheter måste statens intressen råda.⁹

Franska anhängare av hijab förbudet definierar sig själva som förkämpar för sekularism. Detta är inte vilken sekularism som helst, utan en särdeles fransk version, mer universell än någon annan, och unik för den franska historien och den franska nationalkaraktären. Denna typ av sekularism står vid sin sanning (och farorna den utgör med religionens falsksanning). "laïcité" syftar inte bara på separationen av kyrka och stat, utan också till statens roll när det gäller att skydda individer från religiösa anspråk. Den bygger vidare på tanken att det sekulära och det heliga kan separeras i en individs liv. Frågor om individuellt samvete är privata och bör inte störas av allmänheten; statens uppgift är att skydda privatlivet.¹⁰

1.1 Problemformulering

En viktig konvention för att belysa problemet med hijab och niqab förbudet är Europakonventionen. Ett bra exempel är artikel 9 som beskriver tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. "Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer".¹¹ Utifrån

⁹ Joan W. Scott, 2007. *The politics of the veil*. New Jersey: Princeton University Press. s. 90

¹⁰ Ibid., s. 97 - 98

¹¹ Council of Europe. *Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheterna*. Frankrike: Strasbourg, Cedex. s. 11

denna artikel är det tydligt att var och en har rätten att utöva sin religion och eftersom bärandet av slöjan är en del av praktiserandet av religionen islam,¹² strider detta förbudet mot artikel 9 i Europakonventionen.

Hijab förbudet som blev lag år 2004 ledde till ökade uppfattningar om diskriminering, som hindrade muslimska flickor från att gå ut skolan. Forskarna fann också att förbudet stärkte den etniska och religiösa identiteten hos de unga muslimska kvinnor som drabbades mest av det. Denna subtila bild kan ses som oförenlig med det avsedda målet med förbudet, som är att minska religionens synlighet i offentliga utrymmen i enlighet med franska värderingar.¹³

Vidare har antalet muslimska flickor som påverkats negativt varit mycket högre än antalet flickor som bar slöja innan förbudet. Forskarna menar att detta är ett tecken på en diskriminerande kultur i skolor som negativt påverkar den bredare muslimska kvinnliga studentpopulationen, inte bara de som väljer att bära slöja, genom att uppmärksamma deras sätt att klä sig.¹⁴

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att studera huruvida förbudet mot hijab och niqab i Frankrike strider mot mänskliga rättigheter.

Uppsatsens fokus kommer att baseras på att studera huruvida förbudet strider mot mänskliga rättigheter. För att uppnå uppsatsens syfte kommer jag att använda konventioner om mänskliga rättigheter och en dom från Europadomstolen. Ett exempel är Europakonventionen och konventionen om barnets rättigheter. Dessa två konventioner kommer att bidra till att studera huruvida förbudet mot hijab och niqab strider mot mänskliga rättigheter i Frankrike. Jag kommer även att utgå från en frågeställning. Finns det konflikter mellan konventioner om mänskliga rättigheter och Frankrikes förbud mot hijab och niqab? Om det finns, hur utspelar sig dessa konflikter?

¹² Sahar Amer, 2014. What is veiling?. The University of North Carolina Press. s. 21 - 22

¹³ Sandra Feder, 2020. *French ban on headscarves in public schools hindered Muslim girls' ability to finish school*. Stanford: Stanford University

¹⁴ Ibid.,

2 Material

2.1 Primära material

De primära materialen jag har valt är en stor del konventioner gällande mänskliga rättigheter men även en dom från Europadomstol. Jag har valt dessa material eftersom Frankrike, som en konventionsstat, måste förhålla sig till de konventionerna. De måste förhålla sig till de rättighetsartiklarna som förekommer i konventionerna. Jag kommer att analysera innehållet i materialen i förhållande till det franska förbudet mot hijab och niqab för att besvara uppsatsens frågeställning samt uppnå syftet. Valet av Europadomstolens dom är viktig eftersom den kommer att visa hur domstolen har dömt fallet av niqab förbudet och vilka argument som har framförts.

Det första primära materialet jag kommer att använda är Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna. Europakonventionen anser jag är pålitlig eftersom konventionen är en lagtext och gäller som lag inom europeiska länder. Konventionen tolkas och tillämpas även i enlighet med Europadomstolens praxis. Därför anser jag att Europakonventionen är pålitlig.¹⁵

Jag har valt europakonventionen för min uppsats eftersom den innehåller de grundläggande friheterna och mänskliga rättigheterna som Frankrike är bundet att förhålla sig till. Europakonventionen innefattar rättigheter om religion såsom religionsfrihet och det är en viktig del eftersom hijab och niqab förbudet riktar sig mot muslimska kvinnor. Artiklarna i konventionen såsom religionsfriheten kommer att måla upp en bild på huruvida förbudet mot hijab och niqab i Frankrike strider mot mänskliga rättigheter. Genom att analysera olika rättighetsartiklar som är relevanta till uppsatsens ämne, uppnår jag syftet och besvarar frågeställningen. Därför har jag valt europakonventionen som en primär källa.

Det andra primära materialet jag kommer att utgå ifrån är FN:s konvention om barnets rättigheter. Eftersom Frankrike som konventionsstat måste förhålla sig till konventionen kommer

¹⁵ Council of Europe. *Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheterna*. Frankrike: Strasbourg cedex. s. 2 - 3

jag analysera huruvida hijab förbudet inom skolor strider mot barnkonventionen. Hur det specifikt kommer vara relevant är just vad rättigheterna i konventionen säger om barns rätt till religion. Jag kommer även att analysera konflikter som kan förekomma mellan hijab förbudet och rättighetsartiklar.¹⁶

Det tredje primära materialet jag kommer att använda mig av är FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Den allmänna förklaringen antogs år 1948 och syftet med texten var att skapa ett dokument som sätter de universella mänskliga rättigheterna i ett individuellt sammanhang. Jag anser även att materialet är pålitligt eftersom att den antogs av Förenta Nationernas generalförsamling.¹⁷

FN:s allmänna förklaring är relevant för mitt forskningsämne eftersom dokumentet innehåller de grundläggande mänskliga rättigheterna. Den allmänna förklaringen kommer att vara viktig eftersom jag kan analysera olika artiklar som berör problemen jag kommer att forska om. Jag kommer även att analysera huruvida förbudet mot hijab och niqab strider mot den allmänna förklaringen. Frankrike är bundet till att förhålla sig till den allmänna förklaringen såsom de tidigare konventionerna. Då Frankrike är en konventionsstat till den allmänna förklaringen kommer jag att analysera konflikter som kan uppstå mellan det franska förbudet och allmänna förklaringen.

Det fjärde primära materialet jag kommer att använda för min uppsats är “EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief”. Texten blev författad år 2013 av Europarådet. Jag anser att den är pålitlig då det är Europarådets lagtext.¹⁸

Jag valde “EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief” som ett av mina primära material eftersom den förklarar i detalj vad religionsfriheten innebär. Den går även igenom skyddet för denna rättighet, definitionen, syftet och målet med rättigheten. Eftersom mitt forskningsområde handlar om förbudet mot hijab och niqab i Frankrike, anser jag

¹⁶ Regeringen, 2018. *Konventionen om barnets rättigheter*. s. 1 - 3

¹⁷ Svenska FN-förbundet, 2008. *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*. UNRIC Brussels. s. 1 - 3

¹⁸ Council of the European Union, 2013. *EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief*. Luxembourg: FOREIGN AFFAIRS Council meeting. s. 1

att materialet är passande då det förklarar religionsfriheten i en detaljerad form. Detta kan hjälpa mig att förstå huruvida förbudet strider mot religionsfriheten och analysera texten i detalj. Eftersom materialet beskriver religionsfriheten i detalj kommer jag kunna hitta potentiella konflikter mellan religionsfriheten och det franska förbudet.

Den femte primära källan jag kommer att utgå ifrån för uppsatsen är en dom från Europadomstolen som heter "CASE OF S.A.S. v. FRANCE". Materialet anser jag är viktig för uppsatsen eftersom Europadomstolen motiverade förbudet av niqab i det offentliga rummet i Frankrike. Detta kommer att ge en konkret syn på hur domstolen kom fram med det beslutet. Materialet kommer även att visa hur domstolen har behandlat religionsfriheten i frågan om niqab förbudet. Europadomstolen kommer även att ge konkreta svar på huruvida niqab förbudet strider mot mänskliga rättigheter.¹⁹

Som sista material kommer jag även att använda mig av FN:s kvinnokonventionen. Jag valde den eftersom den bidrar med att analysera domen från Europadomstolen som handlar om niqab förbudet i Frankrike. Konventionen kommer att hjälpa mig att analysera främst huruvida domen strider mot kvinnokonventionen och ifall det finns konflikter mellan konventionen och niqab förbudet enligt domen.²⁰

2.2 Sekundära material

Det första materialet är en bok som heter "Republic of Islamophobia", skriven av författaren Jim Wolfreys. Boken är relevant för min uppsats då den bygger upp en bas av fakta och information om hur förbudet mot niqab och hijab trädde i kraft i Frankrike. Jag anser att boken innehåller viktig och relevant information då författaren förklarar i detalj just förbudet mot hijab och niqab. Författaren använder sig även av historia och andra faktorer som ledde till dessa förbud. All den informationen är viktig för att kunna inleda min uppsats med den tillräckligt relevanta informationen som behövs.²¹

¹⁹ Europadomstolens dom, 2014. Case of S.A.S. v. France.

²⁰ General Assembly resolution, 1979. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.

²¹ Jim Wolfreys, 2018. *Republic of Islamophobia The Rise of Respectable Racism in France*. New York: Oxford University.

Den andra sekundära materialet jag använder mig av är en bok som heter "The politics of the veil" skriven av författaren Joan W. Scott. Boken lyfter fram historisk fakta om den sekulära lagen i Frankrike och hur det förknippas med hijab förbudet inom allmänna skolor. Materialet blev vald för uppsatsen eftersom den presenterar viktig fakta som jag kommer att använda för uppsatsens inledningen. Utifrån materialet kan jag inleda i detalj form om den sekulära lagen i Frankrike och förhållandet till hijab kontroversen. Författaren använder sig av olika tidsepoker för att måla upp en bild om hur den sekulära lagen trädde i kraft. Boken beskriver även de olika argumenten som presenterades när både förbuden trädde i kraft. Jag anser att materialet är passande för uppsatsens inledning.²²

3. Metod och avgränsning

Metoden jag kommer att använda mig av i min uppsats kommer att vara en kvalitativ innehållsanalys. En innehållsanalys innebär en textanalys teknik som systematiskt bryter ner och kategoriserar bitar av textinnehåll för att besvara en specifik forskningsfråga. Medan innehållsanalys lämpar sig för en bredare studie av de mer lättillgängliga aspekterna av textinnehåll. Kvalitativ innehållsanalys beskrivs även som en metod där man systematiskt beskriver innebörden av kvalitativa data. Detta görs genom att successivt kategorisera delar av ett material med hjälp av något som heter kodschema eller som det kallas på engelska för "coding frame". Schreier uppfattar metoden som en delvis induktiv ansats. En induktiv ansats betyder att även då forskaren startar från förutbestämda breda teman eller forskningsfrågor låter hen kategorier växa fram ur arbetet med kodningen.²³

Jag kommer att applicera den metoden på mitt forskningsämne på det sättet att jag analyserar innehållet av mänskliga rättigheter för att komma fram till ett resultat om huruvida förbudet mot hijab och niqab i Frankrike strider mot mänskliga rättigheter. Jag kommer använda mig av informationen som finns tillgänglig i mina primära och sekundära källor. Jag kommer att göra det genom att välja ut exempelvis rättighetsartiklar från de primära källor för att analysera de i förhållande till syftet och frågeställningen. Metoden kommer jag även att använda för att besvara

²² Joan W. Scott, 2007. *The politics of the veil*. New Jersey: Princeton University Press

²³ Kristina Boréus, Göran Bergström (RED.), 2018. *Textens mening och makt*. Studentlitteratur. s. 50 - 52

frågeställningen. Detta gör jag genom att analysera de primära materialen i syfte att hitta konflikter mellan det franska förbudet och mänskliga rättigheter. Jag valde denna metod eftersom den är mest applicerande för syftet av uppsatsen. Eftersom problemet jag forskar om befinner sig i Frankrike kommer den kvalitativa innehållsanalysen vara passande. Andra typer av metoder som exempelvis intervjuer eller enkäter skulle utgöra en svårighet, då som författare för den här uppsatsen befinner jag mig i Sverige.

Jag avgränsar mig till ämnet om förbud mot hijab i franska skolor och förbud mot niqab offentligt i Frankrike. Den geografiska ställningen avgränsas i Frankrike och anledningen till det är just för att Frankrike förbjuder användning av hijab i skolor och niqab offentligt. Jag avgränsar mig till den kvalitativa innehållsanalysen då den är mest relevant för utförandet av denna forskning.

4. Teori/perspektiv

Uppsatsen kommer att använda sig av två teorier/perspektiv. Det första perspektivet för uppsatsen är ett rättighetsperspektiv som på engelska heter "human rights based approach" (HRBA). Rättighetsperspektivet har antagits av ett antal utvecklingsorgan utanför FN och visat sig vara en bra strategi för utveckling av mänskliga rättigheter. Rättighetsperspektivet fokuserar mer på hur ett resultat uppnås hellre än att fokusera på stödmottagarens behov.²⁴

När det vidare angår forskning bör ett rättighetsperspektiv resultera i forskning som främjar förverkligandet av mänskliga rättigheter. Detta är relativt okomplicerat då mycket forskning som berör mänskliga rättigheter och friheter syftar till en djupare förståelse av de, deras övervakning och efterlevnad. Om forskning använder ett rättighetsperspektiv bör resultatet stärka skyldighetsbäraren eller rättighetsbärarens kapacitet. Ett rättighetsperspektiv synsätt på forskning innebär att studera mänskliga rättigheter med vederbörlig hänsyn till det omgivande sammanhanget. Detta kan innebära att säkerställa en lämplig historisk, kulturell, religiös, juridisk

²⁴ Lee McConnell, Rhona Smith, 2018. *Research Methods in Human Rights*. London and New York: Routledge. s. 16 - 17

och politisk förståelse av de frågor som berör ämnet. Förståelsen av relevansen av individuella rättigheter i förhållande till grupprättigheter varierar från stat till stat.²⁵

Jag valde rättighetsperspektivet eftersom det finns ett förbud mot att få bära hijab i skolor och ett förbud mot att få bära niqab i det offentliga rummet i Frankrike. Användningen av perspektivet tillåter mig att sätta fokus på de relevanta rättighetsartiklarna som finns tillgängliga i mina primära material för att komma fram med ett resultat på huruvida förbudet i Frankrike strider mot mänskliga rättigheter. Perspektivet kommer att bidra till att specifikt presentera de viktiga rättigheterna gällande forskningsämnet samt utgå från en innehållsanalys för att besvara forskningens frågeställning och uppnå syftet.

Det är viktigt att sätta fokus på förverkligandet och övervakningen av de relevanta rättighetsartiklar. De konventioner som finns tillgängliga på mina primära material är ett skydd för muslimska kvinnor som vill bära slöja i olika former som en del av religionsutövningen, i Frankrike.

Det andra teorin jag kommer att utgå ifrån är ett multikulturalistiskt teori. Jag kommer att argumentera utifrån Will Kymlickas syn på multikulturalism. Multiculturalism enligt Kymlicka innebär att mänskliga rättigheter är ett skydd för individer när deras inneboende värdighet hotas. Mänskliga rättigheter är "blinda för skillnad", med andra ord, att de uppfattar jaget i neutrala termer. Mänskliga rättigheter är blinda för jagets särdrag. Värdigheten som ligger inneboende hos en minoritetsmedlem undergrävs inte endast genom kränkningar av rättigheter, utan samtidigt genom en subtil förnedring av deras värderingar, kollektiva mål och strävanden. Majoriteten upplever inte dessa problem och kommer därför inte att vara en del av de som möter standard hot som de universella mänskliga rättigheterna skyddar mot.²⁶

Enligt multikulturalism, menar Will Kymlicka att människor inte existerar isolerade. Även om vissa hot mot människor är enbart hot mot individer, behöver det finnas ett erkännande av de grundläggande intressen som alla människor har i vissa sammanhang som endast kan förverkligas i grupp. Det kan vara utövandet av speciella språk eller utövandet av de

²⁵ Lee McConnell, Rhona Smith, 2018. *Research Methods in Human Rights*. London and New York: Routledge. s. 18 - 21

²⁶ Keri Woods, 2014. *Human Rights*. UK: PALGRAVE MACMILLAN. s. 129

konstituerande delarna av ens kultur. Dessa rättigheter kan förstås som rättigheter som innehas av individer men de är fortfarande rättigheter som endast kan utövas inom ramen för grupper av människor som hävdar samma rätt. Kymlicka hänvisar till dessa rättigheter och använder termen "gruppdifferentierade rättigheter" för dem.²⁷

Jag valde teorin om multikulturalism utifrån Kymlickas syn eftersom den nämner termen "blinda för skillnad" i förhållande till mänskliga rättigheter. Angående mitt forskningsproblem kan jag med hjälp av teorin analysera hur mänskliga rättigheter kan vara "blinda för skillnad" i förhållande till frågeställningen och syftet. Jag tolkar termen "blind för skillnad" utifrån Kymlickas syn på det sättet att mänskliga rättigheter inte tar hänsyn till människor som ingår i grupper och som skiljer sig från majoriteten. Dessa grupper utser en specifik utsatthet, exempelvis religiösa minoriteter. På grund av deras specifika utsatthet skyddas de inte till fullo av mänskliga rättigheter.

Jag kommer att genomföra min innehållsanalys genom användningen av både multikulturalism och rättighetsperspektivet. Jag kommer att analysera olika rättighetsartiklar från internationella konventioner genom att utgå från teorierna. Jag kan även besvara ifall det finns konflikter mellan det franska förbudet och huruvida förbudet strider mot mänskliga rättigheter.

Därför kommer jag att presentera kort några viktiga exempel för att ge en djupare förståelse på konventioner och rättighetsartiklar som kommer att vara en viktig del för den här uppsatsen..

Enligt europakonventionens artikel 9 beskrivs tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet: "Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer."²⁸

Enligt konventionen om barnets rättigheter, artikel 30 beskrivs barnets rätt till utövning av religion. "I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör

²⁷ Keri Woods, 2014. *Human Rights*. UK: PALGRAVE MACMILLAN. s. 129

²⁸ Council of Europe. *Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheterna*. Frankrike: Strasbourg cedex. s. 11

ett urfolk ska ett barn som tillhör en sådan minoritet eller ett sådant urfolk inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.”²⁹

Enligt EU:s riktlinjer om främjandet och skyddet av religionsfrihet 6, beskrivs hur religionsfriheten bör gälla för alla och överallt. “Genom dessa riktlinjer bekräftar EU sin beslutsamhet i sin utrikespolitik för mänskliga rättigheter att främja religions- och trosfrihet som en rättighet som kan utövas av alla överallt, baserad på principerna om jämlikhet, icke-diskriminering och universalitet. Genom sina externa politiska instrument avser EU att hjälpa till att förebygga och ta itu med kränkningar av denna rättighet på ett snabbt och konsekvent sätt.”³⁰

Dessa ovanstående rättighetsartiklar kommer att vara en av de få viktiga rättigheter som kommer att fokuseras på i den här uppsatsen samt användningen av båda teorier för att vidare analysera de specifikt i syfte att uppnå ett resultat som stämmer överens med uppsatsens frågeställning och syfte.

5. Tidigare forskning

Det finns en hel del forskning om förbudet mot hijab och niqab i Frankrike och en av de är en forskningsartikel som heter “French ban on headscarves in public schools hindered Muslim girls’ ability to finish school”, skriven av Sandra Feder. Artikeln handlar kortfattat om hur det franska förbudet mot att muslimska flickor får bära hijab i offentliga skolor har visat sig av två statsvetare från Stanford haft en skadlig effekt på både flickornas förmåga att slutföra sin gymnasieutbildning och deras banor på arbetsmarknaden. Artikeln inkluderar mycket information om effekterna av förbudet mot hijab i skolor. Studien fann också att antalet muslimska flickor som påverkades negativt var mycket högre än antalet flickor som bar hijab före förbudet. Forskarna menar att detta pekar på en diskriminerande kultur i skolor som negativt påverkar muslimska kvinnliga elever mer brett, inte bara de som väljer att bära slöja för att det uppmärksammar hur de klär sig. Forskningsartikeln använder sig av intervjuer som metod.

²⁹ Regeringen, 2018. *Konventionen om barnets rättigheter*. s. 19

³⁰ Council of the European Union, 2013. *EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief*. Luxembourg: FOREIGN AFFAIRS Council meeting. s. 2

Forskarna som genomförde forskningen intervjuade unga elever för att komma fram till ett resultat.³¹

“French-Muslims and the Hijab: An Analysis of Identity and the Islamic Veil in France”, skriven av författaren Stephen M. Croucher. Den här artikeln undersöker hur muslimer som bor i Frankrike konstruerar och förhandlar fram sina identiteter i kölvattnet av lagen som förbjuder hijab i skolor. Forskningen finner att muslimer anser att den islamiska slöjan eller hijaben är en grundläggande del av deras identitet. Muslimer beskriver hijab som en viktig och framträdande symbol för islam som strider mot Frankrikes lag om sekularism. Forskningsartikeln använde sig av intervjuer som tog plats i Frankrike år 2004 - 2005. Muslimska imamer och den muslimska befolkningsgruppen blev intervjuade. 42 muslimska kvinnor var även intervjuade för att slutligen nå ett resultat för forskningsartikeln.³²

Vidare finns det ett forskningsprojekt som heter “Forgotten women: the impact of islamophobia on muslim women in France”, skriven av författaren Marjorie Moya och publicerad av European Network Against Racism (ENAR). Projektet handlar om muslimska kvinnor och hur de lider av diskriminering, stigmatisering och utanförskap på många områden, inklusive sysselsättning, utbildning, yrkesutbildning och tillgång till varor och tjänster. Islamofobi är något som också nämns i forskningen där de menar att det är ofta ett institutionellt fenomen i Frankrike, eftersom staten verkar vara den främsta förövaren av islamofobi. Det fanns ingen heltäckande europeisk studie som analyserade islamofobins inverkan på kvinnor. Muslimska kvinnor och deras erfarenheter av diskriminering anses till stor del enbart baseras på religion. Detta religiösa fokus kan vara vilseledande eftersom det inte förstår komplexiteten i islamofobi som påverkar kvinnor. Metoden som forskningsprojektet använde sig av var en analys av olika forskning om diskriminering mot muslimska kvinnor i Frankrike samt statistik som handlar om utbildning och yrke.³³

³¹ Sandra Feder, 2020. *French ban on headscarves in public schools hindered Muslim girls' ability to finish school*. Stanford: Stanford University.

³² Stephen M. Croucher, 2008. *French-Muslims and the Hijab: An Analysis of Identity and the Islamic Veil in France*. Journal of Intercultural Communication Research. s. 199.

³³ Marjorie Moya, 2016. *FORGOTTEN WOMEN: The impact of Islamophobia on Muslim women in France*. Bryssel: ENAR – European Network Against Racism aisbl. s. 11.

Inom ämnet om förbudet av slöjan i Frankrike finns det en forskningsartikel som heter “The ban on veil and european law” skriven av författaren Ronan McCrea. Den här artikeln hävdar att ödet att förbjuda slöjan enligt europeisk lag är osäkert. Det visar att Europas engagemang för yttrande- och religionsfrihet inte kan tolerera ett absolut förbud enbart med motiveringen att slöjan är stötande. Men det finns ett allmänt förbud mot ansiktsskydd offentligt (snarare än ett förbud mot endast slöjor), som har att göra med en specifik (men visserligen bred) kontext av det sociala livet, och vissa undantag finns för att tillåta bärande på specifika religiösa eller uttrycksfulla sammanhang, och har en rimlig chans att få bifall av Europadomstolen, även om det allvarligt skulle kränka den individuella autonomin. Forskningsartikeln fokuserar på att presentera de europeiska lagar som skyddar bärandet av slöja i Frankrike och argumenterar för just varför det är orimligt att införa ett sådant förbud. Författaren av forskningen använder sig av en analys som metod där han analyserar förbudet mot slöjan i Frankrike samt utgår från den europeiska lagen.³⁴

Utifrån den tidigare forskningen är det tydligt att det inte finns mycket forskning som direkt riktar sig mot huruvida hijab och niqab förbudet i Frankrike strider mot mänskliga rättigheter. Däremot handlar det mest om påverkan av förbudet och hur det har haft en effekt på muslimska kvinnor och flickor som utbildar sig på skolor. Detta kan både vara positivt och negativt för min uppsats. Det positiva är att jag kommer att forska om något som inte har forskats om mycket förut samt att det är viktigt att se huruvida förbudet strider mot mänskliga rättigheter. Det negativa är att jag kommer att möta svårigheter med att utföra uppsatsen då det inte finns tillräckligt med tidigare forskning om just det ämnet jag forskar om.

Det finns lite skillnader och likheter mellan den tidigare forskning som finns ovan och min forskning. Skillnaden är att två av forskarna använde sig av intervjuer i jämförelse med min forskning. De andra två använde sig av en blandning av innehållsanalys och textanalys av olika källor och statistik. Denna typ av metod har en form av likhet till min metod som är en kvalitativ innehållsanalys. Detta anser jag som något positivt eftersom det kan ge mig mycket kunskap om hur en forskning i likhet med mitt ämne, kan forskas om samt hur det kan påverka forskningsresultat.

³⁴ Ronan McCrea, 2013. “*The ban on veil and european law*”. Oxford University Press. s. 57

6. Resultat & analys

I detta avsnitt kommer hijab förbudet (som gäller inom skolor och statliga byggnader) och niqab förbudet (som gäller i det offentliga rummet) att analyseras utifrån de primära material. Vissa av materialen kommer att rikta sig åt antingen hijab förbudet i skolor eller niqab förbudet i det offentliga rummet i Frankrike. Samtidigt kommer vissa material att inkludera båda förbud.

6.1 Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter

I den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter beskrivs rätten till religionsfrihet under artikel 18. "Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion och trosuppfattning och att, ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller trosuppfattning genom undervisning, andaktsutövning, gudstjänst och religiösa sedvänjor."³⁵

Artikel 18 i den allmänna förklaringen är viktig eftersom den kan appliceras på både muslimska barn som är förbjudna att bära hijab i skolor och muslimska kvinnor som är förbjudna att bära niqab offentligt i Frankrike. För det första ger artikel 18 rätten att utöva sin religion för muslimska kvinnor och barn. Den ger även rätten att själv och i grupp praktisera ens religion. Som sista punkt ger artikeln rätten att praktisera sin religion offentligt. Eftersom niqab förbudet gäller de som bär niqab offentligt går den mot denna artikel. Detta är på grund av att, som tidigare nämns, är niqab ett muslimskt religiöst symbol och därför kan praktiseras offentligt utifrån artikel 18. Den skyddar även barnens rätt eftersom var och en har rätt till religionsfrihet. Artikeln nämner även rätten till religiösa sedvänjor som samtidigt kan inkludera bärandet av hijab och niqab. Utifrån ett rättighetsperspektiv och artikel 18 finns det ingen motivering som kan appliceras på förbudet av hijab i skolor och niqab. Förbudet strider med stor sannolikhet mot artikel 18 i den allmänna förklaringen. Utifrån teorin om multikulturalism ska artikel 18 skydda muslimska kvinnors rätt till religionsfrihet och inte vara "blinda för skillnad" endast för att de tillhör en religiös minoritet. Kymlickas syn på multikulturalism är att mänskliga rättigheter inte skyddar minoritetens medlemmar helt och detta uppstår i fallet av hijab och niqab förbudet.

³⁵ Svenska FN-förbundet, 2008. *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*. UNRIC Brussels. s. 6

6.2 Barnkonventionen

Enligt konventionen om barnets rättigheter beskrivs rätten till religionsfrihet under artikel 14.1. “Konventionsstaterna ska respektera barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.”³⁶

Enligt artikel 14.1 har konventionsstaterna en skyldighet att respektera barnets rätt till religionsfrihet. När det kommer till fallet om förbud mot hijab i skolor säger barnkonventionen tydligt att bärandet av hijab ska respekteras då det ingår i praktiseringen av islam. Denna artikel är viktig och relevant eftersom en stor del av de som utbildar sig inom skolor är barn. Utifrån artikel 14.1 i barnkonventionen är det tydligt att förbudet mot hijab i skolor inte överensstämmer med artikeln. Därför uppstår det konflikter mellan förbudet och artikel 14.1 i barnkonventionen. Artikel 14.1 ska anses vara i neutrala termer och ett skydd för barnets inneboende värdighet enligt multikulturalism. Därför ska barn inte nekas att praktisera sin religion eftersom det kan anses vara en inneboende värdighet att praktisera sin religion. Därför har artikel 14.1 en skyldighet att skydda barnet mot ett förbud på hijab.

Vidare enligt artikel 14.2 beskrivs föräldrarnas rätt till vägledning av sitt barn.

“Konventionsstaterna ska respektera föräldrarnas och, i förekommande fall, vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt.”³⁷

Utifrån artikel 14.2 i barnkonventionen tydliggörs att konventionsstaterna bör respektera föräldrarnas skyldighet i förhållande till barnets utveckling. När det kommer till att bära hijab i skolor kan det vara ett sätt för föräldrarna att vägleda sina barn inom islam. Föräldrarna har även rätten att leda sina barn till den religion de bestämmer och i detta fall handlar det om muslimska barn som bär hijab. Enligt artikeln har Frankrike inte rätten att förbjuda barn från att bära hijab då det är en del av ens religion. Frankrike bör även respektera föräldrarnas ansvar över sitt barn i förhållande till religionen de praktiserar. Ett rättighetsperspektiv överensstämmer med denna artikel då fokuset ligger på just barnens rätt till religionsfrihet. Med andra ord, utifrån artikel 14.2

³⁶ Regeringen, 2018. *Konventionen om barnets rättigheter*. s. 9

³⁷ *Ibid.*, s. 9

är det inte acceptabelt att förbjuda barnen från att praktisera sin religion då det är deras rätt. Frankrike har även skyldigheten att respektera föräldrarna även om föräldrarna skulle vara huvudfaktorer till att barnen praktiserar sin religion. Vidare utifrån teorin om multikulturalism ska artikel 14.2 skydda föräldrarnas inneboende värdighet eftersom det kan vara en värdighet som vägleder barnet genom föräldrarnas vilja.

Vidare enligt artikel 14.3 beskrivs när religionsfriheten kan underkastas. "Friheten att utöva sin religion eller tro får underkastas endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den allmänna säkerheten, rättsordningens grunder, folkhälsan eller den allmänna moralen eller andra personers grundläggande fri- och rättigheter."³⁸

När det kommer till att religionsfriheten kan underkastas inskränkningar som är föreskrivna i lag, finns det den sekulära lagen i Frankrike. Den sekulära lagen kan ha rätten utifrån artikel 14.3 att underkasta en del av religionsfriheten och i det fallet då bärandet av religiösa symboler. Däremot när det kommer till att skydda den allmänna säkerheten är det oklart ifall bärandet av hijab utgör en fara för den allmänna säkerheten. Detsamma gäller för folkhälsan. Angående den allmänna moralen finns det en möjlighet att förbudet kan motiveras utifrån 14.3. Detta är eftersom den sekulära lagen, som tidigare nämns, även anses vara värderingar och kan tolkas som moral. Det innebär att förbudet kan accepteras eftersom bärandet av hijab i skolor strider mot de sekulära värderingarna i Frankrike. Däremot har det inte funnits någon indikator på att bärandet av hijab i skolor inskränker en annan persons fri- och rättigheter.

Vidare i konventionen om barnets rättigheter beskrivs rätten för religiösa minoriteter under artikel 30. "I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör ett urfolk ska ett barn som tillhör en sådan minoritet eller ett sådant urfolk inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk."³⁹

³⁸ Regeringen, 2018. *Konventionen om barnets rättigheter*. s. 9

³⁹ Regeringen, 2018. *Konventionen om barnets rättigheter*. s. 19

Enligt den artikeln är huvudfokus minoriteter i former av etnicitet, religion och språk. Denna artikel är relevant för analysen eftersom muslimer är en minoritet i Frankrike.⁴⁰ Som en religiös minoritet har barnen, enligt artikel 30, rätten att som grupp inte förvägras utöva sin religion. I fallet av förbudet kommer flera muslimska elever att förbjudas från att bära hijab. Eftersom de är en religiös grupp, strider hijab förbudet mot artikel 30 i barnkonventionen. Denna artikel kan även appliceras på muslimska barn som vill bära niqab offentligt med andra muslimska "kamrater". Eftersom niqab förbudet gäller alla personer som vill bära niqab kommer dock denna artikel bara vara relevant för just muslimska barn eftersom den riktar sig mot barnens rättigheter. Utifrån denna artikel är det svårt att uppnå en motivering till varför ett religiöst barn som praktiserar sin religion i grupp med andra religiösa barn, inte har rätten att antingen bära hijab i skolor eller att bära niqab offentligt i Frankrike. Denna artikel tydliggör ett skydd för barn som vill utöva sin religion och därför är det en möjlighet att förbudet strider mot artikel 30 i konventionen om barnets rättigheter. Enligt teorin om multikulturalism kan termen "gruppdifferentierade rättigheter" appliceras. Denna term skapades av Will Kylicka i syfte för grupper att hävda samma rätt. Med andra ord, barnen ska ha rätten att praktisera sin religion (bära hijab) i grupp eftersom människor inte existerar isolerade. Då förbudet gäller alla barn som vill bära hijab kommer det att hamna inom en grupp ram där alla i gruppen hävdar samma rätt. Och det är att ha rätten att praktisera sin religion genom att bära hijab. Därför kommer artikel 30 att falla inom termen "gruppdifferentierade rättigheter".

6.3 Europakonventionen

Det finns ett antal artiklar i Europakonventionen som berör uppsatsens forskningsämne. Den första och mest relevanta artikeln är artikel 9 som berör religionsfriheten. "Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer."⁴¹

⁴⁰ Jim Wolfreys, 2018. *Republic of Islamophobia The Rise of Respectable Racism in France*. New York: Oxford University. s. 134 - 135

⁴¹ Council of Europe. *Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheterna*. Frankrike: Strasbourg cedex. s. 11

Utifrån artikel 9 har Europakonventionen gjort det tydligt att var och en har rätt att praktisera vilken religion en vill. Eftersom Europakonventionen även gäller i Frankrike ska detta anses vara en självklarhet. Däremot genom de tidigare presenterade källor får inte barn som utbildar sig i skolor bära hijab och kvinnor får inte bära niqab i det offentliga rummet. Det förbudet strider mot artikel 9 i europakonventionen eftersom att bära hijab och niqab är en del av att praktisera islam⁴². Med andra ord, förhindrar Frankrikes förbud mot hijab och niqab rätten att praktisera sin religion som en muslimsk kvinna. Utifrån ett rättighetsperspektiv berör förbudet frågan om ett religiöst sammanhang där bärandet av en slöja, i sina olika former, är förknippad med ett religiöst sammanhang. Artikel 9 inkluderar även rätten att praktisera sin religion offentligt men detta är något som Frankrike förbjuder muslimska kvinnor att göra eftersom de inte får bära niqab offentligt. Utifrån artikel 9 är det tydligt att förbudet strider mot rätten till religionsfrihet både för muslimska kvinnor som vill bära niqab och muslimska barn som vill bära hijab i skolor. Det finns även konflikter mellan förbudet och religionsfriheten eftersom förbudet inte borde motiveras enligt artikel 9. Teorin om multikulturalism utifrån Kymlickas syn kommer att appliceras på artikel 9 exakt som den beskrivs tidigare i den allmänna förklaringen. Med andra ord, att muslimska kvinnor ska skyddas av mänskliga rättigheter för att bära hijab eller niqab. Detta är eftersom enligt teorin är mänskliga rättigheter blinda för skillnad, speciellt när det kommer till minoriteters medlemmar. Teorin om multikulturalism visar hur en särbehandlas för att man tillhör en viss religiös minoritet. Detta är fallet för hijab och niqab förbudet, därför borde Frankrike som en konventionsstat ta hänsyn till problem om skydd av mänskliga rättigheter samt särbehandling.

Vidare enligt artikel 9.2 kan det finnas en möjlighet för en motivering för förbudet mot niqab och hijab i Frankrike. Artikel 9.2 beskriver: "Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana begränsningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten, till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter."⁴³

⁴² Sahar Amer, 2014. *What is veiling?*. The University of North Carolina Press. s. 21 - 22

⁴³ Council of Europe. *Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheterna*. Frankrike: Strasbourg cedex. s. 11

Detta är eftersom förbudet mot hijab i skolor och statliga byggnader som infördes år 2004 motiverades av den franska lagen om "laïcité" som med andra ord innebär sekularism. Det är förbjudet att klä sig med symboler av något religiöst såsom hijab som även gäller inom universitet. Det måste även göras tydligt att denna lag riktar sig åt alla religiösa symboler och inte bara de muslimska symbolerna. Eftersom lagen om "laïcité" vill fria staten från religionen, kan den vara en motivering för förbudet mot hijab i skolor.⁴⁴ Utifrån den lagen utgörs svårigheter att komma fram med ett resultat som tyder på att förbudet mot hijab i skolor strider mot artikel 9.2 i Europakonventionen.

Vidare i Europakonventionen under protokoll 1 berör artikel 2 rätten till undervisning. "Ingen får förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse."⁴⁵

Artikel 2 är relevant för fallet av förbudet mot hijab i skolor. Eftersom förbudet mot hijab berör statliga byggnader såsom skolor/universitet finns det en möjlighet att förbudet strider mot artikel 2 i Europakonventionen. Däremot brister artikeln information ifall det finns undantag där en person kan förvägras rätt till utbildning under vissa omständigheter. Därför kan man utgå från faktumet att ingen ska förvägras rätt till utbildning oavsett om man bär vissa religiösa symboler. Utifrån ett rättighetsperspektiv, där rättigheterna bör sättas i centrum, kan förbudet strida mot artikel 2 i Europakonventionen. Det kan även finnas konflikter med förbudet och artikel 2 eftersom beslöjade barn förvägras rätt till utbildning.

Utifrån teorin om multikulturalism är det tydligt att artikel 9 särbehandlar barn då barnen som tillhör en religiös minoritet och väljer att bära hijab/niqab förvägras rätt till utbildning. Detta innebär att artikel 9 inte är blind för skillnad. Heller skyddas muslimska barn inte pga deras specifika utsatthet.

⁴⁴ Jim Wolfreys, 2018. *Republic of Islamophobia The Rise of Respectable Racism in France*. New York: Oxford University. s. 13 - 15

⁴⁵ Council of Europe. *Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheterna*. Frankrike: Strasbourg cedex. S. 34

6.4 EU Guidelines

Enligt "EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief", beskrivs religionsfriheten i en mer specifik form där exempelvis skäl för åtgärder förklaras i förhållande till religionsfriheten. Texten beskriver skäl för åtgärder som, "rätten till tanke-, samvets-, religions- eller trosfrihet, mer allmänt känd som rätten till religions- eller trosfrihet, är en grundläggande rättighet för varje människa. Som en universell mänsklig rättighet säkerställer religions- och trosfrihet respekt för mångfald. Dess fria utövande bidrar direkt till demokrati, utveckling, rättsstatsprincipen, fred och stabilitet. Kränkningar av religions- och trosfriheten ger upphov till intolerans och är ofta ett tidigt tecken på potentiellt våld och konflikter."⁴⁶

Utifrån den ovanstående texten är religionsfriheten, som en universell mänsklig rättighet, en viktig faktor som bidrar till demokrati. I fallet av hijab och niqab förbudet är det motsatsen till att bidra till demokrati eftersom det förbjuds att utövas i Frankrike. Som tidigare nämnts är beslöjning en del av att utöva islam som kvinna. Utövandet av religionsfriheten bidrar även till fred och stabilitet men eftersom det finns ett förbud mot hijab samt att en muslimsk kvinna inte kan utöva sin religion till fullo, strider förbudet mot dessa principer. Förbudet kan även tolkas som en kränkning utifrån EU:s guidelines då religionsfriheten tydligt ska åtnjutas av alla. När kränkningar sker, som ovan nämns, är det ett tidigt tecken på potentiell våld och konflikter. Utifrån Kymlickas syn på multikulturalism kan argumentet vara att mänskliga rättigheter inte skyddar muslimska kvinnor helt för att de tillhör en minoritet. Muslimska kvinnor utsätts mest av alla genom den sekulära lagen i Frankrike och kommer även enligt EU:s riktlinjer att riskera våld och konflikter. På det sättet är mänskliga rättigheter blinda för skillnad eftersom den inte skyddar muslimska kvinnors rätt till att praktisera religionsfrihet till fullo. Muslimska kvinnor kommer att vara en särskilt utsatt grupp och därför är då mänskliga rättigheter återigen blinda för skillnad.

Genom att analysera EU:s guidelines under den delen är det tydligt att förbudet mot hijab i skolor och niqab offentligt inte kan rättfärdigas eller motiveras. Detta är eftersom den strider mot EU:s guidelines om skäl för åtgärder och gör det tydligt att utövande av religionsfriheten bidrar till

⁴⁶ Council of the European Union, 2013. *EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief*. Luxembourg: FOREIGN AFFAIRS Council meeting. s. 1

positiva faktorer såsom demokrati. Däremot kan motsatsen till dessa positiva faktorer uppstå när muslimska kvinnor exempelvis inte får utöva sin religion till fullo.

Vidare enligt EU:s guidelines under rubriken “Basic principles of action” beskrivs agerande på religionsfrihet under principen: “Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet gäller alla människor lika. Det är en universell mänsklig rättighet som bör skyddas för alla och överallt, oavsett vem en är, var en bor och vad en tror på eller inte tror på.”⁴⁷

Denna principen är relevant för fallet om förbudet mot hijab i skolor och niqab offentligt i Frankrike. Det är eftersom principen tydliggör att religionsfriheten bör gälla alla och överallt, oavsett vart en befinner sig. Detta kan anses vara ett argument mot den sekulära lagen i Frankrike, med andra ord att oavsett om en muslimsk kvinna eller en kvinna som tillhör en annan religion, är det fortfarande enligt den principen inte tillåtet att begränsa en människa från att praktisera sin religion till fullo. Det står även att religionsfriheten ska skyddas för alla och överallt men angående förbudet kan det anses vara skyddslöst då muslimska kvinnor fortfarande förhindras från att bära hijab i skolor och niqab i det offentliga rummet i Frankrike. Denna princip kompletterar teorin om multikulturalism eftersom enligt teorin ska mänskliga rättigheter vara ett skydd för den inneboende värdigheten. Principen nämner även att religionsfrihet borde skyddas för alla och överallt.

Frasen “oavsett vem en är”, i EU:s guidelines princip är samtidigt viktig för fallet om förbudet då kvinnor är särskilt utsatta av den sekulära lagen.⁴⁸ Då muslimska kvinnor är de som bär slöja och inte männen, kommer förbudet att automatiskt sätta kvinnor i ett särskilt utsatt läge⁴⁹. Därför går förbudet mot principen “Basic principle of action” då det utsätter muslimer men inte minst kvinnor som praktiserar islam. Utifrån ett rättighetsperspektiv är det tydligt att det ska finnas ett skydd för muslimska kvinnor som vill beslöja sig i olika former. Rättighetsperspektivet sätter fokus på rättigheten i sig och för att utgå från religionsfriheten i EU:s guidelines om principen är det

⁴⁷ Council of the European Union, 2013. *EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief*. Luxembourg: FOREIGN AFFAIRS Council meeting. s. 3

⁴⁸ Ibid., s. 3

⁴⁹ Sahar Amer, 2014. *What is veiling?*. The University of North Carolina Press. s. 21 - 22

tydligt att förbudet strider mot EU:s princip om “basic principle of action”. Förbudet överensstämmer inte med EU:s princip och det leder till en konflikt mellan båda.

Angående statens roll att uppfylla religionsfrihet, säger EU:s guidelines att “Stater måste se till att deras rättssystem tillhandahåller adekvata och effektiva garantier för tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet för alla, att dessa garantier tillämpas över hela deras territorier utan undantag eller diskriminering, och att dessa bestämmelser upprätthålls vederbörligen”⁵⁰

I det här fallet bör Frankrike som en EU-stat tillhandahålla effektiva garantier för religionsfriheten. Förbudet mot hijab i skolor och niqab offentligt strider mot de effektiva garantierna eftersom muslimska kvinnor begränsas från att praktisera sin religion till fullo. Däremot gäller den sekulära lagen alla religiösa symboler och inte bara muslimska symboler. Utifrån det, går det inte att hävda att Frankrike som en EU-stat endast gör undantag för muslimska kvinnor i förhållande till religionsfrihet. Utan ett fokus för att tillhandahålla garantier ska riktas mot alla religiösa grupper.

Utifrån EU:s guidelines om statens roll att uppfylla tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet är det svårt att komma fram med en slutsats om förbudet och den sekulära lagen strider mot EU:s guidelines. Det är ingen tvekan att det strider mot vissa principer och riktlinjer, däremot trädde den sekulära lagen i kraft under en lång period och är nu en av Frankrikes lagar som bör följas. Det finns tillfällen där förbudet mot hijab i skolor och niqab offentligt kan motiveras men att det kan vid andra tillfällen strida mot de tidigare presenterade materialen.

6.5 Europadomstolens dom (CASE OF S.A.S. v. FRANCE)

Domen handlar om S.A.S, en 23-årig fransk medborgare, som har ansökt till Frankrike för att utmana förbudet mot helslöja. Hon hävdade att som kvinna som bär slöja kränker förbudet hennes rätt till privatliv, religionsfrihet, yttrandefrihet och icke-diskriminering. Den franska regeringen erkände att förbudet kunde utgöra en begränsning av artikel 9 i konventionen, friheten att uttrycka sin religiösa övertygelse, men menade att begränsningen eftersträvade legitima mål

⁵⁰ Council of the European Union, 2013. *EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief*. Luxembourg: FOREIGN AFFAIRS Council meeting. s. 4

och var nödvändig för att uppnå dem i ett demokratiskt samhälle. Regeringen har hävdad att förbudet syftar till att skydda jämställdhet mellan män och kvinnor, eftersom att kräva att kvinnor täcker sina ansikten på offentliga platser skulle vara liktydigt med att ta bort deras rätt att existera som individer. Regeringen hävdar också att den tvingar dem att uttrycka sin individualitet endast i privata familjerum eller utrymmen för endast kvinnor. Regeringen hävdade att bruket att bära slöja i det franska samhället inte uppfyller de grundläggande reglerna för social interaktion, tolerans och kraven på att "leva tillsammans". Domstolen ansåg att förbudet i lagen av den 11 oktober 2010 stå i proportion till det eftersträvade syftet, som var att upprätthålla villkoren för "samlevnad" som ett led i att "skydda andras rättigheter och friheter". Den bedömningsmarginal (The margin of appreciation) som tillämpas av Europakonventionen i fallet, bemyndigade Frankrike att begränsa muslimska kvinnors religiösa friheter samt förbjuda slöjan. Det var i syfte att skydda andra franska medborgares förmodade rättigheter att umgås med dessa kvinnor. Slutligen var det ingen överträdelse av artiklarna 8 eller 9 i konventionen som hittades.⁵¹

Det togs ingen hänsyn till CEDAW (kvinnokonventionen) i fallet av Case of S.A.S. v. France. Anledningen till det är att sökanden inte klagade till kvinnokommittén utan istället till Europadomstolen. Däremot innehåller konventionen viktiga rättighetsartiklar som är relevanta för det fallet. Niqab förbudet i Frankrike strider mot just dessa artiklar. Det är även viktigt att lyfta fram konflikter mellan niqab förbudet enligt domen och kvinnokonventionen. Ett exempel är artikel 2.e i konventionen som säger att "Konventionsstaterna fördömer alla former av diskriminering av kvinnor, är överens om att utan dröjsmål föra en politik för att avskaffa diskriminering av kvinnor med alla lämpliga medel och förbinder sig i detta syfte att vidta alla lämpliga åtgärder för att eliminera diskriminering av kvinnor från varje individ, organisation eller företag."⁵²

Sökanden i domen gjorde anspråk på diskriminering där hon påstår att eftersom lagen förbjuder kläder som är avsedda att dölja ansiktet av en straffrättslig påföljd, kan hon utsättas för en risk av sanktioner, trakasserier och diskriminering, som i sin del skulle utgöra förnedrande behandling.⁵³

⁵¹ Europadomstolens dom, 2014. Case of S.A.S. v. France. Punkt 76 - 80, 81 - 85, 160 - 163.

⁵² General Assembly resolution, 1979. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. S. 2

⁵³ Europadomstolens dom, 2014. Case of S.A.S. v. France. Punkt 69.

Artikel 2.e i kvinnokonventionen anser jag skyddar hennes rätt från att diskrimineras under alla typer av former. Detta är ett tecken på hur förbudet mot niqab strider mot artikel 2.e i kvinnokonventionen. Det uppstår även en konflikt mellan artikel 2.e och Europadomstolens beslut om att behålla niqab förbudet i Frankrike. Däremot är det viktigt att nämna att sökanden aldrig gjorde anspråk på kvinnokonventionen inför kvinnokommittén. Utan jag analyserar domen utifrån kvinnokonventionen för att ge en bild på huruvida niqab förbudet strider mot kvinnokonventionen. Samtidigt analyseras även vilka konflikter som uppstår mellan dessa två.

Utifrån ett rättighetsperspektiv bör artikel 2.e främjas för förverkligandet av mänskliga rättigheter. Med andra ord, som konventionsstat, fördöma alla former av diskriminering mot kvinnor. Om sökanden anser att det finns en risk för diskriminering, är det viktigt att artikel 2.e i kvinnokonventionen förverkligas. Teorin om multikulturalism utifrån Kymlicas syn kompletterar artikel 2.e i kvinnokonventionen eftersom en princip i teorin är att mänskliga rättigheter är blinda för skillnad. Det innebär att människor som tillhör en viss grupp kan särbehandlas och inte skyddas helt av mänskliga rättigheter. I fallet av domen anser sökanden återigen en risk för diskriminering, däremot behöll domstolen förbudet ändå. På det sättet har sökanden inte blivit skyddad av mänskliga rättigheter. Det ska heller inte finnas en högre risk för just en muslimsk kvinna att utsättas för diskriminering gentemot en kvinna som kanske inte praktiserar en religion alls. Dessutom ska teorin om multikulturalism vara ett skydd för den inneboende värdigheten hos en individ. Däremot angående sökandens påstående om att hon känner en risk för diskriminering, går detta mot multikulturalism. Den inneboende värdigheten kan kränkas genom diskriminering på grund av vilken religion hon tillhör.

7. Slutsats

Utifrån analysen är det svårt att avgöra ifall förbudet mot hijab i skolor och niqab offentligt i Frankrike strider mot de mänskliga rättigheterna. Anledningen till det är att Europadomstolen behöll niqab förbudet genom domen. Däremot har det funnits flera tecken på möjliga stridande mot mänskliga rättigheter utifrån analys och resultat.

Utifrån analysen har det varit flera tecken på konflikter mellan båda förbud och mänskliga rättigheter. Varje konvention som presenterades i analysen hade relevans för forskningsämnet.

Ett exempel är religionsfriheten som finns tillgänglig i den allmänna förklaringen. Där fanns det tecken på att förbudet kan strida mot mänskliga rättigheter då muslimska kvinnor återigen begränsas från att praktisera sin religion till fullo. Religionsfriheten har heller inte förverkligats i enlighet med förbudet och detta strider mot rättighetsperspektivet. Vidare utifrån Europakonventionen, går den hand i hand med allmänna förklaringen. Detta är eftersom det fanns lika tydliga tecken på stridandet mot mänskliga rättigheter i förhållande till religionsfriheten. Det är även tydligt att mänskliga rättighetskyddet är blind för skillnad i förhållande till förbudet mot hijab och niqab. Detta är eftersom det finns vissa fall där mänskliga rättigheter inte lägger fokus på den specifik utsatthet som muslimska kvinnor utser och exempel på det är Europadomstolens dom samt de konventioner jag har analyserat. Där kände sökanden en risk för diskriminering, sanktioner och trakassering. Detta skulle inte en icke-muslimsk kvinna känna gällande bärandet av niqab då det är muslimska kvinnor som bär på niqab.

Vidare enligt Europakonventionen som berör rätt till utbildning har det varit tydliga tecken på konflikter mellan det franska förbudet och artikel 9.2. Artikeln tydliggör att ingen ska förvägras rätt till utbildning, däremot kommer muslimska kvinnor/flickor att förvägras utbildning om de väljer att beslöja sig. Här uppstår konflikter mellan artikel 9.2 och förbudet mot hijab och niqab. Det kommer även att strida mot artikel 9.2 i Europakonventionen.⁵⁴

En av de viktigaste konventioner som har presenterats i analysdelen är konventionen om barnets rättigheter. Den har varit relevant eftersom hijab förbudet gäller skolor och statliga byggnader. Med andra ord, är det barn som särskilt utsätts för förbudet. Förbudet har stridit mot fler artiklar inom barnkonventionen såsom artikel 14.1, 14.2, 14.3 och 30. Barnets rätt till religionsfrihet under artikel 14.1 är en viktig del som finns inom barnkonventionen. Utifrån analysen har förbudet tydligt stridit mot barnets religionsfrihet. Detta är eftersom barnet förvägras att klä sig i enlighet med sin tro. Det utgör även konflikter mellan artikeln och förbudet eftersom den tydliggör att barnet har en rätt att praktisera sin religion. Förbudet har även stridit mot föräldrarnas rätt att ansvara över barnets tro. Föräldrarna kan inte längre ansvara över utvecklingen av sina barn som överensstämmer med deras tro. Det utgör även konflikter mellan

⁵⁴ Council of Europe. *Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheterna*. Frankrike: Strasbourg cedex. s. 11

förbudet och artikel 14.2. Med andra ord, strider mot barnets rättigheter i förhållande till religionsfrihet men även föräldrarnas rätt att ansvara över barnets utveckling som överensstämmer med deras egen tro.⁵⁵

EU:s riktlinjer om främjandet och skyddet för religionsfrihet har beskrivit religionsfrihet i förhållande till dess definition, skydd, främjande och andra viktiga faktorer. Utifrån analysen har förbudet stridigt mot exempelvis principen om “basic principles of action” som har i syfte att skydda religionsfriheten för alla och överallt. Denna princip överensstämmer med rättighetsperspektivet då det går hand i hand med att förverkliga religionsfriheten. Då förbudet strider mot den principen uppstår det tydliga konflikter mellan EU:s riktlinjer och förbudet.⁵⁶

En av de viktigaste materialen i analysen har varit Europadomstolens dom om fallet av (CASE OF S.A.S. v. FRANCE). Europadomstolen hade motiverat förbudet av några anledningar (se analys). Däremot har det varit tydligt varför Europadomstolen gjorde det beslutet. En av orsakerna var att sökandet aldrig mötte en situation av fara genom att bära niqab. Heller bar sökanden inte niqab hela tiden utan det var efter självkänsla. Sökanden missade även att göra anspråk på viktiga artiklar som kunde ha haft en påverkan på beslutet. Kvinnokonventionen blev presenterad i analysdelen i syfte att hitta konflikter mellan båda förbud och konventionen. Kvinnokonvention innehöll viktiga artiklar som är relevanta för fallet såsom artikel 2.e. Artikeln fördömer diskriminering av kvinnor och ger en skyldighet till staten att föra en politik som skyddar kvinnor från diskriminering. Eftersom sökanden kände risk för diskriminering av att bära niqab anser jag att det uppstår en konflikt mellan konventionen och förbudet. Artikel 2.e hade även kunnat ge tecken på att niqab förbudet strider mot kvinnokonventionen.⁵⁷

Sammanfattningsvis har det uppstått flera konflikter mellan hijab/niqab förbudet och de konventioner som har presenterats i analys och resultatdelen. Förbudet har även gett flera tecken på att det strider mot flera artiklar inom konventionerna. Däremot motiverade Europadomstolen

⁵⁵ Regeringen, 2018. *Konventionen om barnets rättigheter*. s. 9

⁵⁶ Council of the European Union, 2013. *EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief*. Luxembourg: FOREIGN AFFAIRS Council meeting. s. 1

⁵⁷ Europadomstolens dom, 2014. Case of S.A.S. v. France. Punkt 53.

förbudet mot niqab och det är eftersom fallet inte var tillräckligt “stark” för att väcka uppmärksamhet för de konflikter som uppstår.

8. Slutdiskussion

De resultaten jag har uppnått i mitt studie varierar i jämförelse med andra forskningar som forskar samma ämne. De flesta forskningar som finns i tidigare forskning har uppnått ett resultat om hur muslimska kvinnor påverkas av islamofobi och förbudet mot hijab och niqab. Dessa typer av resultat skiljer sig från mitt resultat. Anledningen är den typ av syfte de tidigare forskning har använt jämfört med mitt syfte.

En tidigare forskning som har en form av likhet med min forskning är en artikel som heter “The ban on veil and european law”. Författaren studerar europeisk lag i förhållande till förbudet om slöja. Resultatet blev att slöja förbudet kunde bli motiverad av europeisk lag men att den samtidigt strider mot andra europeiska principer och lagar. Slutligen kom författaren fram till att det är osäkert om förbudet borde behållas eller tas bort.⁵⁸

Jag anser att det finns behov av fortsatt forskning inom området. Det som behöver forskas mer om är exempelvis Europadomstolens dom om Case of S.A.S. v. France. Det som hade varit intressant är en studie om hur domstolens beslut hade sett ut ifall sökanden gjorde ett klagomål genom kvinnokommittén då kvinnokonventionen hade varit ett huvudfokus. Det hade varit intressant eftersom sökanden kunde ha gjort anspråk på andra relevanta och “starkare” rättighets artiklar. Det finns även för lite forskning om förbud mot hijab i skolor i Frankrike. En sådan forskning hade varit intressant eftersom det är många barn inom skolor som är viljade att klä sig religiöst. Det är oklart ifall förbudet i Frankrike kommer gälla för evigt men ju mer forskning det finns desto bättre möjlighet det finns att avskaffa förbudet.

Något intressant jag fann med studien är exempelvis hur Europadomstolen behöll niqab förbudet och det anser jag går hand i hand med termen “blind för skillnad” från teorin om multikulturalism. Teorin har väckt ett annat perspektiv i analysen av förbudet och jag anser att det även har väckt flera frågor om motiveringen av niqab förbudet.

⁵⁸ Ronan McCrea, 2013. “*The ban on veil and european law*”. Oxford University Press. s. 93 - 97

När det kommer till den kvalitativa innehållsanalysen jag använde för uppsatsen, anser jag att det var ett rätt val. Det är eftersom metoden har tillåtit mig att använda en teknik som systematiskt bryter ner och kategoriserar bitar av mina primära material för att besvara uppsatsens frågeställning och uppnå syftet.

Jag har lärt mig mycket utifrån min forskning. En av sakerna jag har lärt mig är mer om Frankrikes historia i förhållande till religion. Även just varför Frankrike har en helt annan syn på religion än vad de flesta länder har. Jag har även lärt mig mer om de konventioner som jag har använt för forskningen. Jag har lärt mig om hur Europadomstolen kan bedöma sådana problem.

9. Källförteckning

Jim Wolfreys, 2018. *Republic of Islamophobia The Rise of Respectable Racism in France*. New York: Oxford University.

Council of Europe. *Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheterna*. Frankrike: Strasbourg cedex. https://www.echr.coe.int/documents/convention_swe.pdf

Sandra Feder, 2020. *French ban on headscarves in public schools hindered Muslim girls' ability to finish school*. Stanford: Stanford University.

<https://humsci.stanford.edu/feature/stanford-scholars-report-french-headscarf-ban-adversely-impacts-muslim-girls>

Joan W. Scott, 2007. *The politics of the veil*. New Jersey: Princeton University Press.

Regeringen, 2018. *Konventionen om barnets rättigheter*.

<https://www.regeringen.se/49d199/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/konventionen-om-barnets-rattigheter-svenska-2018.pdf>

Svenska FN-förbundet, 2008. *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*. UNRIC Brussels.

<https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>

Council of the European Union, 2013. *EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief*. Luxembourg: FOREIGN AFFAIRS Council meeting.

Europadomstolens dom, 2014. Case of S.A.S. v. France.

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22veil%20in%20france%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-145466%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22veil%20in%20france%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-145466%22]})

General Assembly resolution, 1979. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*.

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>

Kristina Boréus, Göran Bergström (RED.), 2018. *Textens mening och makt*. Studentlitteratur.

Stephen M. Croucher, 2008. *French-Muslims and the Hijab: An Analysis of Identity and the Islamic Veil in France*. Journal of Intercultural Communication Research.

Marjorie Moya, 2016. *FORGOTTEN WOMEN: The impact of Islamophobia on Muslim women in France*. Bryssel: ENAR – European Network Against Racism aisbl.

https://www.enar-eu.org/wp-content/uploads/forgotten_women_report_france_-_final.pdf

Ronan McCrea, 2013. *The ban on veil and european law*. Oxford University Press.

<https://www.corteidh.or.cr/tablas/r30699.pdf>

Lee McConnell, Rhona Smith, 2018. *Research Methods in Human Rights*. London and New York: Routledge.

Sahar Amer, 2014. *What is veiling?*. The University of North Carolina Press.

Keri Woods, 2014. *Human Rights*. UK: PALGRAVE MACMILLAN.

